

Bản dịch tham khảo

SỞ HỮU TRÍ TUỆ CÓ THỂ HỖ TRỢ DỊCH CHUYỂN SANG NỀN KINH TẾ BỀN VỮNG, GIẢM THIỂU LƯỢNG PHÁT THẢI CÁC BON NHƯ THẾ NÀO?

Tìm ra con đường đi tới một tương lai xanh là vấn đề cấp thiết hiện nay. Chiến dịch kỉ niệm Ngày Sở hữu trí tuệ thế giới năm 2020 đặt đổi mới sáng tạo - và quyền sở hữu trí tuệ hỗ trợ cho đổi mới sáng tạo - làm trung tâm của những nỗ lực hình thành nên một tương lai giảm thiểu lượng phát thải các bon. Trên toàn thế giới, nhận thức về sự cần thiết phải hành động bảo vệ môi trường đang được nâng cao. Mọi người, các doanh nghiệp và các chính phủ đang bắt đầu hành động để giải quyết hiện tượng biến đổi khí hậu.

Ví dụ như tại châu Âu, Ủy ban Châu Âu đặt ra mục tiêu cho đến năm 2050 trở thành một Cộng đồng Châu Âu trung hòa lượng các bon, có một số vùng và thành phố thậm chí còn muốn tiến nhanh hơn: Copenhagen đặt mục tiêu cho đến năm 2025 sẽ trở thành thủ đô đầu tiên trung hòa được lượng khí CO₂.

Tại Hội nghị Liên Hiệp quốc về Biến đổi Khí hậu (COP25) được tổ chức tại Madrid (Tây Ban Nha) vào tháng 12/2019, chúng ta được biết rằng băng ở Greenland đang tan chảy nhanh gấp bảy lần so với thập niên 90 của thế kỷ 20 và 1/3 dân số thế giới đang có nguy cơ gặp vấn đề về cung cấp nước. Trong suốt hơn một thập kỷ vừa qua, dữ liệu của NASA cho thấy hành tinh đã phải trải qua 5 năm nóng nhất từ trước đến giờ tính từ năm 2010.

Chúng ta đang bước vào thập kỷ mới khi mà cả thế giới đều đang cảm nhận được ảnh hưởng của biến đổi khí hậu. Gần như ngày nào cũng vậy, chúng ta đều nghe thấy những tin tức liên quan đến thời tiết cực đoan – bão, lũ, hạn hán, cháy rừng – và hậu quả của chúng gây ra; những sự việc có thể liên quan đến biến đổi khí hậu và được dự báo là sẽ càng thường xuyên hơn và mạnh mẽ hơn.

Giải quyết khủng hoảng về khí hậu toàn cầu là một thử thách vô cùng khó khăn. Mỗi chúng ta cùng chung tay vì mục tiêu chung là đi đến và xây dựng một tương lai xanh.

*Giải quyết vấn đề biến đổi khí hậu và dựng xây một tương lai xanh là một điều tất yếu hiện nay
(Ảnh: Getty/Gehringi)*

Công nghệ ngày càng được công nhận là một phần của các giải pháp khắc phục. Điều này càng nhấn mạnh sự cần thiết phải nỗ lực gấp đôi trong việc thiết lập các hệ thống đổi mới sáng tạo quốc gia mạnh và có thể truy cập vào các hệ thống sở hữu trí tuệ quốc gia hiệu quả để hỗ trợ việc phát triển và thử nghiệm các công nghệ, sản phẩm và dịch vụ cần thiết để hướng tới một tương lai xanh.

Đi tới một tương lai giảm thiểu phát thải các bon chắc chắn là một nỗ lực phức tạp và đa diện. Nhưng chúng ta có trí tuệ tập thể, sự khéo léo và sức sáng tạo để nghĩ ra cách thức mới và hiệu quả hơn nhằm hình thành một tương lai xanh và hệ thống sở hữu trí tuệ đóng vai trò then chốt và đủ năng lực trong việc hỗ trợ chúng ta thực hiện cuộc hành trình này. Nào, chúng ta hãy cùng khám phá.

Tổng quan về quyền sở hữu trí tuệ

Mục đích chính của bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ là khuyến khích đổi mới sáng tạo hơn nữa bằng cách đảm bảo cho các nhà sáng chế, chủ thể sáng tạo có được phần thưởng xứng đáng cho công việc của họ, và có thể kiếm sống từ đó và đồng thời bảo hộ những cam kết gắn với các thương hiệu.

Các quyền sở hữu trí tuệ khác nhau bảo hộ những đối tượng khác nhau, bao gồm các sáng chế (bằng độc quyền), thương hiệu (nhãn hiệu và chỉ dẫn địa lý), kiểu dáng (quyền đối với kiểu dáng hoặc bằng độc quyền kiểu dáng) và các tác phẩm sáng tạo như phim truyện, chương trình truyền hình, bài hát hoặc chương trình biểu diễn về chủ đề môi trường và sự cần thiết phải bảo hộ (quyền tác giả và quyền liên quan).

Quyền sở hữu trí tuệ cho phép chủ thể quyền ngăn cản người khác sao chép, sử dụng quyền của mình khi chưa được phép của chủ thể quyền. Điều này đem lại cho chủ thể quyền cơ hội tạo ra nguồn thu nhập từ khoản chi trả cho việc sử dụng quyền sở hữu trí tuệ của mình. Nguồn thu nhập đó có thể dùng để đầu tư cho dự án nghiên cứu triển khai tiếp theo và hỗ trợ phát triển kinh doanh và việc làm. Triển vọng về một phần thưởng kinh tế sẽ khuyến khích các doanh nghiệp đầu tư vào hoạt động đổi mới, sáng tạo và những sản phẩm, dịch vụ có thương hiệu mà chúng ta cũng như môi trường đều được hưởng lợi.

Quyền sở hữu trí tuệ rất linh hoạt. Trong khi các quyền sở hữu trí tuệ cho phép các doanh nghiệp có được thu nhập từ việc họ đầu tư thời gian, năng lượng và kinh phí để phát triển ra các sản phẩm thân thiện với môi trường thì các quyền sở hữu trí tuệ cũng cho phép họ khai thác các thành quả sáng tạo với điều kiện phi thương mại hoặc thỏa thuận dạng như mã nguồn mở nếu họ muốn như vậy. Nếu một nhà sáng chế muốn bảo hộ sáng chế của mình trước cộng đồng thì các quyền sở hữu trí tuệ có thể đảm bảo rằng không bên thứ ba nào có thể khai thác thương mại sáng chế đó mà không có sự đồng ý của người tạo ra nó.

Hầu hết các quyền sở hữu trí tuệ đều có thời hạn bảo hộ và chỉ được cấp phép khi đáp ứng các điều kiện cụ thể. Có những nguyên tắc được sử dụng mà không cần sự cho phép của chủ thể quyền – trong một số trường hợp cụ thể, tùy theo từng đối tượng của quyền sở hữu trí tuệ. Điều này giúp duy trì sự cân bằng giữa lợi ích cá nhân của các chủ thể sáng tạo với lợi ích của cộng đồng, như vậy thì mọi người đều có thể hưởng lợi từ quyền sở hữu trí tuệ.

Khuyến khích mở rộng hiểu biết rằng những gì cần làm để tạo ra một tương lai xanh sẽ đem lại cơ hội kinh doanh tốt là một trong những cách thức nhanh nhất để thay đổi hành vi và hướng tới công nghệ xanh mới.

Bên cạnh việc các doanh nghiệp tìm kiếm sự bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ để thu hồi lại những nguồn lực mà họ đã đầu tư về thời gian, năng lượng và kinh phí cho phát triển các sản phẩm thân thiện với môi trường, thì sở hữu trí tuệ cũng cho phép các nhà sáng chế và doanh nghiệp khai thác thành quả sáng tạo với điều kiện phi thương mại hoặc thỏa thuận dạng như mã nguồn mở.

Quyền sở hữu trí tuệ khuyến khích đổi mới sáng tạo trong mọi lĩnh vực trong đó có cả phát triển các công nghệ, sản phẩm, dịch vụ thân thiện với môi trường.

Chiến dịch kỉ niệm Ngày sở hữu trí tuệ năm 2020 đặt đổi mới sáng tạo và sở hữu trí tuệ là trung tâm để tạo ra một tương lai xanh. Chiến dịch này sẽ khám phá vai trò to lớn của các quyền sở hữu trí tuệ khác nhau trong việc khuyến khích, tạo điều kiện để phát triển và đưa sản phẩm ra thị trường, đưa đến tay người tiêu dùng.

Cam kết của chúng ta, những lựa chọn mỗi ngày của chúng ta, những sản phẩm chúng ta mua mỗi ngày, những nghiên cứu mà chúng ta tài trợ, những doanh nghiệp mà chúng ta hỗ trợ và những chính sách pháp luật mà chúng ta phát triển sẽ quyết định mức độ xanh của tương lai chúng ta. Với cách suy nghĩ sáng tạo và sử dụng một cách chiến lược các quyền sở hữu trí tuệ thì việc này ở ngay trong tầm với.

Công nghệ, sáng chế và bí mật thương mại

Giải quyết vấn đề biến đổi khí hậu đòi hỏi những giải pháp và kỹ thuật mới, cải tiến cách thức kinh doanh và các biện pháp thu lợi và công nhận các sáng kiến bền vững. Trong đó, sáng chế và bí mật thương mại đóng vai trò quan trọng.

Một điều rõ ràng là nhiều công nghệ là nền tảng của nền kinh tế dựa trên các bon, đã gây ra tình trạng suy thoái môi trường, nhưng công nghệ lại cũng chính là một phần của giải pháp. Các công nghệ thân thiện với khí hậu là chìa khóa để phát triển các giải pháp hỗ trợ cho một tương lai xanh.

Sáng chế

Bản vẽ sáng chế của tuabin gió mức Mega Oát đầu tiên do P.C. Putnam nộp tại Cơ quan Sáng chế Hoa Kỳ (USPTO) năm 1941.

Bằng độc quyền sáng chế là độc quyền được trao đổi với một sáng chế (là sản phẩm hoặc quy trình đưa ra một cách làm mới hoặc giải pháp kỹ thuật mới để giải quyết một vấn đề).

Để được cấp bằng độc quyền sáng chế thì công nghệ phải đáp ứng các điều kiện bảo hộ (tính mới, trình độ sáng tạo (không hiển nhiên), khả năng áp dụng công nghiệp (tính hữu dụng)...) được quy định trong luật. Ngoài ra, người nộp đơn cũng phải bộc lộ thông tin kỹ thuật của sáng chế trong đơn đăng ký sáng chế. Đơn đăng ký sáng chế và/hoặc bằng độc quyền sáng chế được công bố công khai và cộng đồng có thể tiếp cận được.

Về nguyên tắc, chủ sở hữu bằng độc quyền sáng chế có quyền ngăn cấm chủ thể khác sử dụng, bán và nhập khẩu sáng chế trong một thời hạn nhất định. Thời hạn bảo hộ sáng chế thường là 20 năm kể từ ngày nộp đơn.

Hệ thống bằng độc quyền khuyến khích phát triển công nghệ theo một số cách sau:

- Đảm bảo rằng các nhà sáng chế được công nhận bằng việc tạo ra cơ hội cho phép họ nhận được phần thưởng cho những sáng chế có giá trị thương mại của họ, từ đó khuyến khích tiếp tục đầu tư phát triển các công nghệ mới hơn, sạch hơn và hiệu quả hơn;
- Pháp luật về sáng chế quy định rằng các sáng chế phải được bộc lộ một cách đầy đủ trong đơn đăng ký, để công bố cho công chúng và các nhà nghiên cứu khác học tập. Điều này đảm bảo rằng các kiến thức chuyên môn liên quan đến việc nghiên cứu tạo ra sáng chế đó có thể được tiếp cận công khai và trở thành nguồn cảm hứng cho những sáng tạo mới.
- Công bố đơn sáng chế và/hoặc bằng độc quyền sáng chế giúp mở rộng phạm vi kiến thức chuyên môn. Ví dụ như cơ sở dữ liệu sáng chế của WIPO, PATENTSCOPE, cho phép người dùng tìm kiếm tới 78 triệu tư liệu sáng chế hoàn toàn miễn phí. Việc cho phép công chúng tiếp cận với thông tin sáng chế là điều quan trọng để phát triển hiệu quả các công nghệ xanh mới và khuyến khích phổ biến và sử dụng những công nghệ xanh sẵn có.
- Các doanh nghiệp sở hữu bằng độc quyền sáng chế sẽ lợi thế hơn trong việc thu hút và đảm bảo các nguồn tài trợ và đầu tư khi muốn thương mại hóa các thành quả sáng tạo của mình, khi mà họ có các quyền hợp pháp có thể được thực thi, chuyển nhượng hoặc chuyển giao;
- Bằng độc quyền sáng chế cũng có thể tạo thuận lợi trong truyền bá các công nghệ xanh, mới và gia tăng hoạt động kinh doanh xanh, ví dụ như thông qua các hợp đồng li-xăng và chuyển giao công nghệ; và các thỏa thuận phi thương mại khác.
- Độc quyền sáng chế có thể hỗ trợ phát triển các loại hình hợp tác kinh doanh cần thiết để giải quyết các thách thức về môi trường mang tính phức tạp và toàn cầu như đã được nêu trong báo cáo năm 2014 của Hiệp hội Quốc tế về Bảo hộ quyền SHTT (AIPPI). Các công nghệ được bảo hộ sáng chế đang hỗ trợ chúng ta để đi tới một tương lai xanh, ví dụ như:
 - ✓ cung cấp những nguồn năng lượng tái tạo – năng lượng mặt trời, năng lượng gió và năng lượng sóng;

- ✓ khuyến khích phát triển phương tiện tích trữ năng lượng mới và được cải tiến (ví dụ như pin);
- ✓ nguồn chiếu sáng tiết kiệm năng lượng hơn (ví dụ như đèn LED); và
- ✓ các công nghệ không ô nhiễm và tiết kiệm năng lượng cho phép quản lý rác thải tốt hơn, quy trình tái chế tốt hơn, sử dụng nguồn lực tối ưu và ít nguy hại tới môi trường hơn.

Các ví dụ

Là một trong những nền kinh tế phát triển nhanh nhất thế giới, Trung Quốc đi đầu trong công cuộc đầu tư vào công nghệ như năng lượng mặt trời và năng lượng gió cũng như các phương tiện giao thông chạy bằng điện nhằm cải thiện chất lượng không khí ở các thành phố của mình. Những nỗ lực này đã chuyển hóa thành những lợi ích kinh tế và môi trường. Theo như trích dẫn từ nghiên cứu của Thời báo Tài chính (Financial Times, “năng lượng điện được tạo ra từ tấm năng lượng mặt trời ở 11 tỉnh thành của Trung Quốc có chi phí rẻ hơn là nhà máy nhiệt điện đốt than”.

Ở châu Âu, năm 2019 chứng kiến sự kiện khai trương trang trại tua bin gió Horns Rev 3 ở khu vực biển bờ tây Đan Mạch. Với 49 tua bin sản xuất được 407 MW, “đủ để đáp ứng mức tiêu thụ điện cho khoảng 425.000 hộ dân ở Đan Mạch mỗi năm”.

Trang trại gió Vattenfall Horns ở Đan Mạch. Vattenfall, một công ty năng lượng hàng đầu châu Âu, muốn rằng “có thể biến cuộc sống không có hóa thạch trong một thế hệ”. (Ảnh: Được phép của Vattenfall)

Tại Ma-rốc, Nhà máy điện năng lượng mặt trời Noor (trong tiếng Ả rập có nghĩa là “ánh sáng”) có diện tích khoảng 1,4 triệu mét vuông, gần thành phố Ouarzazate được lắp đặt để sản xuất 580MgW điện năng vào năm 2020, đủ để cung cấp năng lượng cho hơn một triệu hộ dân. Theo báo cáo của Diễn đàn Kinh tế Thế giới, Nhà máy này đã giúp làm giảm hàng trăm nghìn tấn các bon thải ra ở Morocco.

Nhà máy năng lượng mặt trời Noor gần Ouarzazate ở Ma-rốc. Khi hoàn thành, sẽ là một trong những nhà máy năng lượng mặt trời lớn nhất thế giới. Nó sẽ giúp Ma-rốc giảm thiểu đáng kể sự phụ thuộc vào nhiên liệu hóa thạch. (Ảnh: Được phép của Moroccan Agency for Sustainable Energy Masen)

Sáng chế giúp thu hút đầu tư

Bằng độc quyền sáng chế giúp cho các doanh nghiệp bảo đảm được khoản đầu tư khổng lồ để có thể thực hiện được các dự án năng lượng xanh có quy mô lớn (như đã được đề cập ở trên) và đưa những sáng chế thân thiện với môi trường của họ ra thị trường. Bằng độc quyền sáng chế cũng hỗ trợ cho hoạt động sáng tạo quy mô

nhỏ hơn, phần lớn trong số đó tìm cách mang lại lợi ích cho cộng đồng nghèo tài nguyên ở các quốc gia đang phát triển.

Ví dụ, các hộ gia đình ở một số khu vực xa xôi nhất trên thế giới đang được hưởng lợi từ các công nghệ được bảo hộ sáng chế giúp cung cấp nguồn chiếu sáng sạch, an toàn và chi phí hợp lý. Lấy một ví dụ, đèn lồng do những doanh nghiệp xã hội sản xuất như là Nokero, SaLT sản xuất đã giúp làm giảm sự phụ thuộc vào dầu hỏa.

Được trang bị đèn Nokero, trẻ em ở một ngôi làng gần thác Victoria ở Zimbabwe, có nguồn ánh sáng tốt và có thể học dưới bóng đèn trong 4 tiếng liền sau khi trời tối. (Ảnh: Nokero International Limited)

Cộng đồng cũng được lợi từ những sáng tạo quy mô nhỏ hơn, ví dụ như là nhà vệ sinh tiết kiệm nước EcoSan, giúp cải thiện hệ thống vệ sinh (sức khỏe) và môi trường, đặc biệt là ở vùng nông thôn của các quốc gia đang phát triển nơi chưa sẵn có nước và hệ thống cống thải. Đi tiên phong trong công nghệ thu gom sương mù như là CloudFisher® giúp giảm thiểu tình trạng thiếu nước ở miền duyên hải khô cằn.

CloudFisher® là một công nghệ nước mới, tiên phong nhằm cung cấp nguồn nước sạch với chi phí hợp lý và bền vững cho các cộng đồng phải đối mặt với tình trạng thiếu nước nghiêm trọng ở vùng duyên hải hoặc vùng núi khô cằn và sương mù. (Ảnh: Được phép của Aqualonis).

Bí mật thương mại

Ngoài ra, các doanh nghiệp cũng có thể lựa chọn bảo hộ các công nghệ mới của mình dưới dạng bí mật thương mại. Bí mật thương mại được các doanh nghiệp sử dụng rộng rãi trong tất cả các ngành kinh tế bao gồm ngành công nghệ sạch để bảo vệ bí quyết và các thông tin có giá trị thương mại.

Đặc biệt là các doanh nghiệp nhỏ và vừa muốn bảo hộ bí mật thương mại cho những sáng tạo của mình vì nhiều lý do. Không giống như sáng chế, bảo hộ bí mật thương mại:

- Bảo hộ không giới hạn thời gian;
- Không giới hạn đối tượng bảo hộ;
- Không mất phí đăng ký;
- Có hiệu lực ngay.

Tuy nhiên, không giống với bảo hộ sáng chế, thông tin được bảo hộ bí mật thương mại có thể bị người khác sử dụng nếu họ tự có hoặc tự phát triển được thông tin đó một cách độc lập. Ngoài ra, sẽ khó khăn hơn trong vấn đề thực thi quyền đối với bí mật thương mại.

Kiểu dáng và quyền đối với kiểu dáng

Nếu như sáng chế và bí mật thương mại bảo hộ nội dung về chức năng của các sáng chế thì quyền đối với kiểu dáng (hoặc bằng độc quyền kiểu dáng) cũng đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển, thương mại hóa và tiếp thu các công nghệ sạch và những sản phẩm, dịch vụ đi kèm theo.

Rất nhiều cải tiến về hiệu suất môi trường của các sản phẩm liên quan đến yếu tố thiết kế giúp làm giảm thiểu năng lượng sử dụng, ví dụ như thiết kế phương tiện giao thông hoặc máy bay di chuyển theo nguyên lý khí động lực hoặc thiết kế giúp tối ưu hóa cách sử dụng thiết bị có thể loại bỏ các yếu tố phần cứng mà vẫn giữ được cảm giác và vẻ ngoài thu hút.

Tính thẩm mỹ của sản phẩm (hình dáng và hình thức của sản phẩm) có thể được bảo hộ kiểu dáng công nghiệp (hoặc ở một số nước là bảo hộ sáng chế kiểu dáng), tùy theo pháp luật từng quốc gia mà phải tiến hành đăng ký hoặc không cần đăng ký.

Ý thức ngày càng cao của các nhà thiết kế về sự cần thiết xem xét yếu tố tác động tới môi trường trong suốt vòng đời của sản phẩm (độ an toàn và bền vững) nhằm đảm bảo không tạo ra rác thải - không tính đến nhu cầu ngày càng tăng đối với các sản phẩm có độ tuổi tính bằng thiên niên kỉ - sẽ giúp tăng số lượng các sản phẩm thân thiện với môi trường. Quyền đối với kiểu dáng được dùng để bảo hộ các sản phẩm, dịch vụ thân thiện với môi trường được sản xuất một cách bền vững từ đồ nội thất đến thời trang, từ thiết bị điện tử cá nhân đến bao bì và nhiều thứ khác nữa.

Ví dụ

Ghế ngồi của Nico Less được lọt vào chung kết Cuộc thi Thiết kế khu vực Châu Âu dành cho Doanh nghiệp nhỏ và mới thành lập năm 2018. Chiếc ghế được làm từ vật liệu vải dạ với 70% đến từ chai nhựa tái chế.

Nico Less đáp ứng nhu cầu của con người trong việc giảm dấu ấn carbon trên hành tinh và tái phát hiện chất thải như một vật liệu công nghiệp của tương lai. (Ảnh: Được phép của Primoz Jeza Studio)

Với nhiệm vụ là giải quyết đại dịch rác thải nhựa cho toàn thế giới, Công ty khởi nghiệp Evoware của Indonesia phát triển biện pháp thay thế túi nhựa đựng thực phẩm bằng túi làm từ tảo biển.

Trong ngành công nghiệp thời trang - ngành gây ô nhiễm thứ hai trên thế giới - chúng ta thấy được nhận thức ngày càng tăng về tầm quan trọng của sáng tạo xanh và bền vững, đặc biệt là về tái sử dụng và tái chế vải.

Từ năm 2015, Giải thưởng Global Change của Quỹ H&M với mục đích phi lợi nhuận dành cho “các nhà sáng tạo, những người đã đưa ra những giải pháp làm thay đổi guồng quay của ngành công nghiệp thời trang theo xu hướng bảo vệ hành tinh và điều kiện sống của chúng ta”. Ví dụ, Algalife, một trong những người được nhận giải thưởng năm 2018 cho việc sử dụng công nghệ sinh học để phát triển sản phẩm thời trang sử dụng ít nước hơn, yêu cầu ít hóa chất hơn và quy trình ít phát thải các bon hơn.

Năm 2019, Công ty thời trang thể thao Adidas đã ra mắt mẫu giày FUTURECRAFT.LOOP, đây là loại “giày chạy hiệu suất được sản xuất để tái tạo”. Loại giày chạy được sản xuất từ 100% vật liệu tái chế, là sản phẩm đầu tiên

được làm ra “với mục đích giải quyết vấn đề rác thải nhựa, tạo thành vòng khép kín, mô hình sản xuất xoay vòng, trong đó nguyên liệu thô được tái sử dụng nhiều lần”, theo như thông tin trên website của Công ty.

FUTURECRAFT.LOOP, loại giày có thể tái chế 100% được Adidas đưa ra thị trường vào tháng 4 năm 2019. Công ty đã coi nó là "chiếc giày được sản xuất để tái chế". (Ảnh: Được phép của Adidas)

Thương hiệu và các dấu hiệu nhận diện khác

Thương hiệu - bao gồm nhãn hiệu, tên thương mại và tên miền - là công cụ giúp doanh nghiệp tạo dựng danh tiếng trên thị trường, ví dụ như là nhà vô địch bảo vệ môi trường và kết nối với người tiêu dùng.

Đôi với nhãn hiệu

Nhãn hiệu là từ ngữ, biểu tượng, khẩu hiệu, ký hiệu hoặc sự kết hợp của các yếu tố này. Nhãn hiệu dùng để phân biệt nguồn gốc hàng hóa và dịch vụ của doanh nghiệp này với doanh nghiệp khác. Nhãn hiệu có thể bao gồm hình dạng, màu sắc, biểu tượng và cách bao gói mang tính sáng tạo. Nói cách khác thì nhãn hiệu là dấu hiệu cho chúng ta biết nguồn gốc thương mại của sản phẩm, dịch vụ, từ đó giúp chúng ta quyết định chọn mua cái nào khi mà có nhiều sản phẩm tương tự hoặc có liên quan trên thị trường.

Đôi khi, đơn giản chỉ cần thêm những từ như là “Eco”, “Green” hoặc “Enviro” để gửi thông điệp tới người tiêu dùng rằng sản phẩm này là thân thiện với môi trường.

Ví dụ như thương hiệu Ecover của Bỉ – thương hiệu được nhận giải cuộc thi - khi đưa ra sản phẩm như là nước giặt, nước rửa chén, dung dịch rửa tay làm từ nguyên liệu phân hủy sinh học và bao bì có thể tái chế được.

Ecover đang thực hiện sứ mệnh xác định lại các yếu tố sạch cho thế kỷ 21 và đang nỗ lực tạo ra những sản phẩm có sự khác biệt thực sự và thay đổi thái độ để tốt hơn. (Ảnh: Được phép của Ecover)

Bằng việc đưa ra những cách lựa chọn “xanh” với những sản phẩm mà chúng ta mua và những thương hiệu mà chúng ta ưa thích, chúng ta có thể tạo ra nhu cầu về các sản phẩm, dịch vụ thân thiện với môi trường, từ đó khuyến khích doanh nghiệp quan tâm tới vấn đề bền vững và xây dựng con đường đi tới tương lai xanh cho doanh nghiệp mình.

Các tổ chức từ thiện như WaterAid cũng sử dụng nhãn hiệu đề quảng bá cho các hoạt động của mình, truyền cảm hứng, tạo dựng nhận thức về môi trường và dẫn lối cho các nhà tài trợ, hỗ trợ không đi lệch hướng.

Nhãn hiệu chứng nhận

Là một loại nhãn hiệu đặc biệt, nhãn hiệu chứng nhận cũng có thể giúp doanh nghiệp truyền đạt các thông tin về môi trường và giúp người tiêu dùng đưa ra lựa chọn khi mua sắm.

Bất kỳ ai bảo đảm sản phẩm của mình đáp ứng các điều kiện liên quan đến sức khỏe, độ an toàn hay chỉ số môi trường... do một tổ chức chứng nhận độc lập quy định thì đều được sử dụng nhãn hiệu chứng nhận.

Ví dụ

Nhãn hiệu chứng nhận WOOLMARK hiện được sử dụng trên 5 tỉ sản phẩm len, chứng nhận cho các sản phẩm được làm 100% từ sợi len.

Nhãn hiệu chứng nhận là một loại nhãn hiệu đặc biệt cũng có thể giúp các doanh nghiệp truyền đạt các thông tin về môi trường và giúp người tiêu dùng đưa ra lựa chọn khi mua sắm. (Ảnh: Được phép của Công ty Woolmark)

Nhãn hiệu tập thể Energy Star giúp người tiêu dùng dễ dàng hơn trong việc lựa chọn sản phẩm tiết kiệm năng lượng bền vững. (Ảnh: Được phép của Energy Star)

FAIRTRADE có lẽ là một trong những nhãn hiệu chứng nhận được thừa nhận rộng rãi nhất khi có mặt ở hơn 50 quốc gia và là một dấu hiệu đảm bảo rằng sản phẩm đáp ứng tiêu chuẩn thương mại công bằng trong đó có mục tiêu khuyến khích sản xuất bền vững.

Nhãn hiệu chứng nhận Energy Star là dấu hiệu do Chính phủ Mỹ đưa ra nhằm khuyến khích việc sử dụng hiệu quả năng lượng.

Nhãn hiệu này giúp cho người tiêu dùng và doanh nghiệp dễ dàng hơn khi mua các sản phẩm chi phí tốt mà vẫn tiết kiệm năng lượng vì bảo vệ môi trường.

Các tổ chức quản lý nhãn hiệu chứng nhận cần phải kiểm chứng tất cả thông tin quảng cáo, rao bán có sử dụng tên hoặc logo nhãn hiệu chứng nhận.

Chỉ dẫn địa lý

Chỉ dẫn địa lý (GI) là một đối tượng khác của quyền sở hữu trí tuệ cũng có thể hỗ trợ sản xuất bền vững đối với những sản phẩm có nguồn gốc địa lý cụ thể và đạt được chất lượng hoặc danh tiếng bắt nguồn từ nguồn gốc địa lý đó. Chỉ dẫn địa lý là dấu hiệu dùng để phân biệt sản phẩm có chất lượng, đặc tính hoặc danh tiếng gắn kết với địa danh nơi sản xuất sản phẩm.

Đồng thời cũng cung cấp cho người tiêu dùng sự đảm bảo độ tin cậy về nguồn gốc xuất xứ hàng hóa, chỉ dẫn địa lý có thể đóng vai trò quan trọng đối với việc duy trì tiêu chuẩn sản xuất bền vững. Các tiêu chuẩn này được thiết lập bởi các nhà sản xuất sở hữu tập thể chỉ dẫn địa lý.

Lấy ví dụ như trường hợp chỉ dẫn địa lý Scotch Whisky. Các nhà sản xuất rượu Scotch Whisky cam kết sản xuất đảm bảo môi trường bền vững, từ năm 2009 khi Hiệp hội ban hành Chiến lược về môi trường trong ngành công nghiệp sản xuất Scotch Whisky. Chiến lược này đã được sửa đổi năm 2016 và đang trong quá trình xem xét lại. “Một môi trường tự nhiên phát triển mạnh là yếu tố quan trọng đối với Scotch Whisky. Chúng tôi quyết tâm làm nhiều hơn nữa và đảm bảo tương lai bền vững cho Scotch Whisky và môi trường thiên nhiên của của chúng ta” – thông điệp được đăng trên trang web của Hiệp hội.

Một nhà máy chưng cất rượu Scotch Whisky. Ngoài việc đem lại cho người tiêu dùng một sự đảm bảo về tính xác thực của sản phẩm và nguồn gốc, chỉ dẫn địa lý của sản phẩm, ví dụ như Scotch Whisky, có thể đóng một vai trò quan trọng trong việc duy trì các tiêu chuẩn sản xuất bền vững. (Ảnh: Được phép của Hiệp hội Scotch Whisky)

Tương tự, các nhà sản xuất được bảo hộ chỉ dẫn địa lý Banano de Costa Rica đã cam kết sản xuất đảm bảo môi trường bền vững. Năm 1992, các nhà sản xuất đã cùng với cơ quan nhà nước thành lập Ủy ban môi trường trong lĩnh vực chuối để giám sát các vấn đề về môi trường trong quá trình sản xuất chuối của trang trại có sử dụng chỉ dẫn địa lý. Ủy ban này tiến hành thử nghiệm quy trình trồng chuối với cam kết tiết kiệm nước, tái chế nhựa và bảo vệ rừng.

Quyền tác giả

Quyền tác giả bảo hộ các tác phẩm văn học và nghệ thuật nguyên gốc bao gồm bản đồ, bản vẽ, thiết kế xây dựng, chương trình phần mềm, cơ sở dữ liệu, hình ảnh, các tác phẩm nghe nhìn như là phim, chương trình truyền hình, bao gồm phim tài liệu, âm nhạc.

Theo quy định của Công ước Bern về bảo hộ tác phẩm văn học và nghệ thuật (1886), quyền tác giả phát sinh tự động và không yêu cầu bất kỳ thủ tục đăng ký nào.

Quyền tác giả bảo đảm rằng các chủ thể sáng tạo – những người có thể đóng vai trò quan trọng trong tạo dựng một tầm nhìn về lợi ích của tương lai xanh - có thể kiếm sống được nhờ vào các tác phẩm của mình. Ví dụ như, nhà hoạt động vì khí hậu tuổi teen ở Thụy Điển, Greta Thunberg, sẽ nhận được tiền bản quyền (số tiền Cô sẽ dùng để làm từ thiện) từ việc cho phép phát hành bài phát biểu mới đây của

cô – *Chẳng ai là bé nhỏ để tạo nên khác biệt.* Tương tự, hệ thống bảo hộ quyền tác giả cũng hỗ trợ sản xuất các bộ phim tài liệu hấp dẫn, chẳng hạn như *Hành tinh xanh* và loạt chương trình *Bảy Thế giới Một Hành tinh* của đài BBC nhắc nhở rằng chúng ta cần hành động ngay hôm nay.

Như đã đề cập ở trên, hệ thống sở hữu trí tuệ tìm kiếm sự cân bằng lợi ích giữa các nhà sáng chế, chủ thể sáng tạo với lợi ích công cộng, từ đó khuyến khích những thành quả sáng tạo đã có để tiếp tục tạo ra những thành quả sáng tạo mới giúp ích cho tất cả chúng ta. Tuy nhiên, trong một số trường hợp đặc biệt để duy trì sự cân bằng này thì cần chấm dứt hoặc thu hẹp các quyền được trao.

Ví dụ, theo pháp luật về quyền tác giả, người tạo ra cơ sở dữ liệu nguyên gốc thì có độc quyền với cơ sở dữ liệu đó. Điều này có thể gây ra tình trạng các nhà nghiên cứu cần khai thác dữ liệu dùng cho nghiên cứu thì lại trở thành hành vi xâm phạm quyền tác giả. Đó là lý do tại sao nhiều chế tài, trong đó bao gồm cả ở Liên minh Châu Âu được quy định cho phép các nhà nghiên cứu được phép phân tích các dữ liệu số để dự đoán thông tin về khí hậu, xu hướng thay đổi của thời tiết và một số hành vi khác được pháp luật cho phép mà không bị coi là vi phạm quyền tác giả.

Quyền tác giả, sáng tạo phần mềm và trí tuệ nhân tạo

Từ quan điểm của pháp luật sở hữu trí tuệ, các chương trình phần mềm, bao gồm cả những phần mềm hỗ trợ ứng dụng được xây dựng bằng trí tuệ nhân tạo (AI), máy học và học sâu, được công nhận là tác phẩm khoa học và có khả năng được bảo hộ theo pháp luật về quyền tác giả.

Nhiều công nghệ mà có thể đưa chúng ta đến một tương lai xanh, sẽ liên quan đến những chương trình máy tính phức tạp để quản lý nhu cầu, phân tích hành vi và đạt được hiệu suất sử dụng tài nguyên tốt hơn.

Những công nghệ như vậy đang ngày càng hiện hữu nhiều xung quanh ta từ phương tiện giao thông cho đến thiết bị đo lường thông minh. Ví dụ như công nghệ ngôi nhà thông minh Azuri đưa các thiết bị và dịch vụ năng lượng mặt trời tới các gia đình không có điện lưới trên khắp châu Phi.

Azuri “đang truyền năng lượng và kết nối khắp những vùng châu Phi vốn không được kết nối”. Hệ thống năng lượng mặt trời và di động sáng tạo của Azurri đang cung cấp cho hàng triệu người, đặc biệt là những người ở các cộng đồng xa xôi, truy cập vào một nguồn năng lượng sạch với giá cả phải chăng. (Ảnh: Được phép của Azuri)

Công nghệ sử dụng máy học để điều chỉnh năng lượng đầu ra của các hệ thống mặt trời từ đó phản ánh được mức tiêu thụ năng lượng bình quân của từng khách hàng và tính đến các điều kiện khí hậu. Sự phát triển nhanh chóng của trí tuệ nhân tạo, máy học và học sâu tạo ra một phạm vi rộng để theo dõi và tối ưu hóa việc sử dụng tài nguyên và cải tiến tác động môi trường trong các lĩnh vực khác nhau.

Các ứng dụng của trí tuệ nhân tạo đang được áp dụng trong việc kiểm soát giao thông, giảm thiểu thời gian di chuyển và tiết kiệm nhiên liệu; đẩy mạnh an toàn công cộng; giảm thiểu chất thải thực phẩm và tối ưu hóa quy trình sản xuất hàng hóa cũng như hệ thống nông sản (như là rô bốt tự động trong nông nghiệp, hệ thống giám sát và dự báo mùa vụ và đất đai, hệ thống dự báo tác động của thời tiết tới năng suất cây trồng...).

Sự phát triển nhanh chóng của những công nghệ này làm nổi lên những câu hỏi quan trọng và tranh luận quốc tế về cách thức mà hệ thống sở hữu trí tuệ khuyến khích phát triển và ứng dụng trí tuệ nhân tạo để hỗ trợ sự tiến bộ của con người, trong đó bao gồm định hướng hướng tới một tương lai xanh.

Tri thức truyền thống

Với tầm quan trọng trong việc giải quyết bài toán quản lý tài nguyên thiên nhiên và nguồn gen, thì tri thức truyền thống đóng một vai trò then chốt trong việc giải quyết biến đổi khí hậu.

Như lời của bà Patricia Espinosa – Thư ký Điều hành của Công ước khung Liên hợp quốc về biến đổi khí hậu (UNFCCC) đã nói: “Người dân bản địa phải cùng tham gia giải quyết vấn đề biến đổi khí hậu. Lý do là bởi bạn có kiến thức truyền thống của tổ tiên để lại. Giá trị quan trọng của những kiến thức đó đơn giản không thể - và không được phép - coi nhẹ. Bạn cũng phải tìm kiếm giải pháp cho ngày hôm nay và cho cả tương lai sau này. Hiệp định Paris về Biến đổi Khí hậu có ghi nhận điều này. Trong đó công nhận vai trò của bạn trong việc xây dựng một thế giới kiên cường chống chọi với những tác động của khí hậu”.

Thật vậy, người dân bản địa và cộng đồng địa phương, trải qua hàng ngàn năm, đã phát triển các chiến lược để giảm thiểu biến đổi khí hậu và thích ứng với các tác động bất lợi của nó. Ví dụ, người Moken ở quần đảo Thái Bình Dương đã đưa các hệ thống cảnh báo vào văn hóa dân gian của họ để giữ lại sự sống trong trường hợp xảy ra sóng thần. Các cộng đồng ở Bangladesh đã nghĩ ra những khu vườn nổi như một cách để đối phó với lũ lụt cực đoan đang diễn ra ngày càng thường xuyên hơn. Và người thổ dân ở Úc đã tạo ra những đám cháy quy mô nhỏ để làm sạch đất, như một giải pháp kỹ thuật để ngăn chặn các vụ cháy rừng dữ dội hơn.

Khi các thành viên cộng đồng đổi mới trong khuôn khổ tri thức truyền thống và các hình thức thể hiện văn hóa, họ có thể sử dụng hệ thống sở hữu trí tuệ để bảo hộ sự đổi mới, sáng tạo của mình. Tuy nhiên, tri thức truyền thống, là các kiến thức có nguồn gốc cổ xưa, thường không chính thống và truyền miệng - không được bảo hộ một cách hiệu quả bởi các quyền sở hữu trí tuệ truyền thống.

Điều này đã thúc đẩy một số quốc gia phát triển các hệ thống đặc biệt (sui generis) của riêng mình để bảo hộ tri thức truyền thống và các hình thức thể hiện văn hóa. Các cuộc đàm phán quốc tế về phát triển các công cụ pháp lý quốc tế nhằm giải quyết vấn đề sở hữu trí tuệ và nguồn gen, tri thức truyền thống và các hình thức thể hiện văn hóa truyền thống cũng được triển khai. Các cuộc đàm phán này đang diễn ra trong khuôn khổ các hoạt động của Ủy ban liên chính phủ của WIPO về sở hữu trí tuệ và nguồn gen, tri thức truyền thống và văn hóa dân gian (IGC). Nhiệm vụ của Ủy ban được các quốc gia thành viên WIPO mới sửa đổi vào năm 2019, cho

thấy các quốc gia tiếp tục tin rằng những vấn đề này đòi hỏi phải được giải quyết đa phương.

Bên cạnh IGC, Bộ phận Tri thức truyền thống của WIPO cũng cung cấp những hỗ trợ kỹ thuật và xây dựng năng lực bổ sung cho các bên liên quan khác nhau.

Trung tâm Nghiên cứu, Đào tạo và Hỗ trợ, Tư vấn

Dịch từ tài liệu tiếng Anh của WIPO:

https://www.wipo.int/ip-outreach/en/ipday/2020/green_future.html